

особливу роль відіграють економічно-ринкові інновації;

- одним із безальтернативних шляхів широкого впровадження підприємництва у сфері вищої освіти є надання ВНЗ автономії, можливості застосування в межах законодавчого поля дієвих ринкових механізмів, освітніх, організаційно-фінансових інновацій на основі використання різних можливостей, які реалізуються у вигляді конкурентоспроможних освітніх і наукових технологій, методів і методик;

- ефективним засобом отримання додаткових фінансових ресурсів є використання технологій дистанційного навчання та організація різноманітних форм дистанційної освіти.

Список літератури

1. Бертон Р. Кларк. Создание предпринимательских университетов: организационные направления трансформации [Текст] / пер. с англ. А. Смирнова; Гос. ун-т – Высшая школа экономики. – М.: Изд. дом Гос. ун-та – Высшей школы экономики, 2011. – 240 с.

2. Романовський О.О. Шляхи впровадження інновацій, підприємництва та підприємницької освіти в системі національної освіти України: Монографія. – Вінниця: Нова Книга, 2010. – 416 с.

3. О.М. Долгов Вищий навчальний заклад як суб'єкт підприємницької діяльності в умовах ринкових відносин // Економічний вісник НГУ. №4(44) – 2013. – с. 154 – 160.

4. Долгов О.М., Долгова І.М. Особливості фінансового менеджменту вищого навчального закладу. Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору. Додаток 1 до вип. 27 III(36) том, – К.: 2012. – 554 с.

5. Кунц Г., О'Доннел С. Управление: системный и ситуационный анализ управленческих функций. В 2 томах: М.: Прогресс, 1981. – 496 с.

6. Анализ и оценка экономической устойчивости вузов: [монография] / [Беляков С. А., Беляков Н. С., Клячко Т. Л.]; под ред. С. А. Белякова. - Москва : МАКС Пресс, 2008. – 193 с.

7. Романовський О. О. Феномен підприємництва в університетах світу: монографія /О. О. Романовський – Вінниця : Нова Книга, 2012. – 504 с.

МІЖНАРОДНА ДІЯЛЬНІСТЬ В УНІВЕРСИТЕТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОГО ТИПУ

О.М. Шашенко, О.І. Шаров, К.Є. Тюхменьова, О.О. Саїтова,

Державний вищий навчальний заклад «Національний гірничий університет», Україна

Наведено основні аспекти еволюції вищих навчальних закладів, показано що значущим фактором їх успішного розвитку є підприємницька діяльність, яка забезпечує адекватну реакцію на зміни зовнішнього середовища. На прикладі міжнародної діяльності Національного гірничого університету продемонстровано забезпечення пошуку нових джерел фінансових надходжень в умовах сучасних змін і наростаючих проблем.

Ми живемо у світі, який кардинально змінюється. Він характеризується значним розвитком процесів глобалізації суспільних відношень, перманентним стиранням кордонів між державами, активізацією мобільності та наростанням політичної нестабільності. Ми живемо у складному світі, якій народжує і складнощі для університетів. Разом з навколишнім середовищем змінюється і система вищої освіти, пристосовуючись до сучасних соціальних запитів та потреб ринку.

Світовий ринок освітніх послуг нараховує до \$5 трлн. доларів США. Навіть в Україні, не зважаючи на всі існуючі проблеми, ринок освіти нараховує понад \$1 млрд. доларів. Інвестиції венчурного капіталу в компанії і стартапи, які пов'язані з послугами освіти, за останні 5 років росли у середньому на 45% в рік і складають зараз біля 2 млрд. доларів США. Цей сектор входить до періоду над істотних трансформацій, що впливають не тільки на освіту майбутнього, але й на суміжні з ним галузі і також на економіку як таку [1].

Аналіз доводить, що загальною тенденцією для всіх країн світу є скорочення або ж повна

відсутність бюджетного фінансування вищої освіти та збільшення частки коштів, що надходять з інших джерел. І Україна у цьому сенсі не є особливою державою. Як наслідок такої тенденції стала еволюція провідних університетів світу (Рис.1).

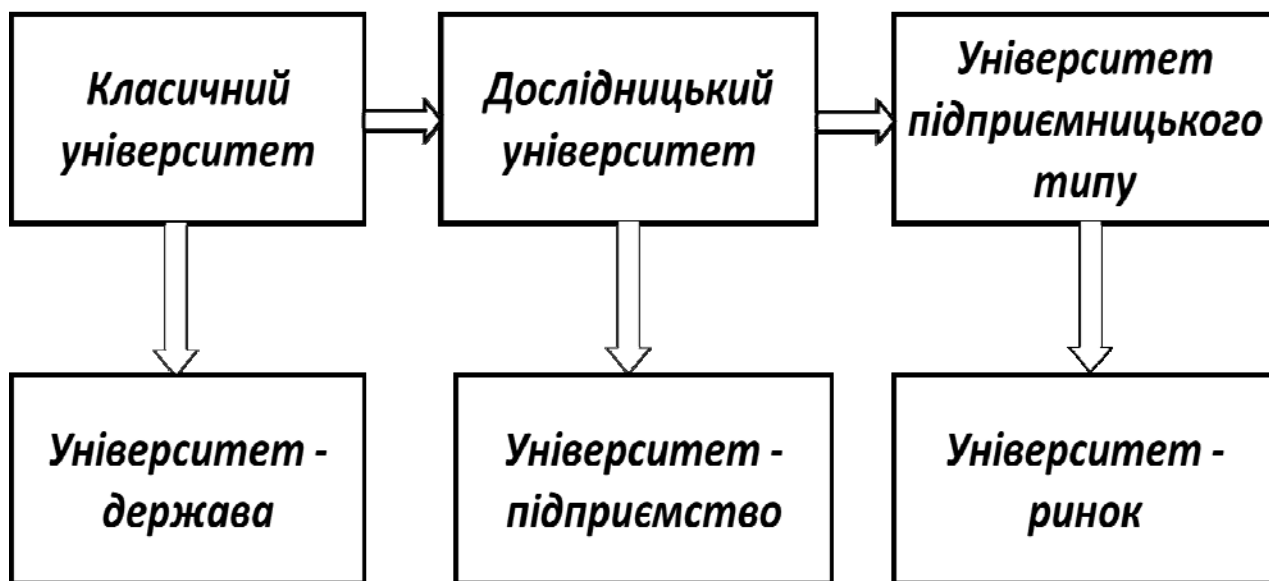

Рис.1. Сучасна еволюція університетів світу та схем взаємодії.

Досвід провідних університетів світу свідчить що значущим фактором їх успішного розвитку є підприємницька діяльність, яка забезпечує адекватну реакцію на зміни зовнішнього середовища, сприяє одночасному задовольненню запитів суспільства та ринку. Загальний напрям розвитку вузівського сектору, як показує сучасна світова практика та повторюється вже у різних країнах полягає в еволюції університетів від освітнього закладу до дослідницького, а потім – до підприємницького. Потрібна також і трансформація взаємодії ВНЗ від переважної сьогодні схеми «Університет – підприємство» до взаємодії за схемою «Університет – ринок». Відмінною рисою таких вузів є те, що надання ними послуг розглядається, перш за все, як комерційний продукт, що виробляється в умовах жорсткої конкуренції.

Найкраще визначення терміну «підприємництво» належить професору Гарвардської бізнес-школи Говарду Стівенсону. "Підприємництво - це пошук можливостей за межами ресурсів, що контролюються на даний момент" [2]. Сьогодні стали практично загально прийнятими такі риси підприємництва як винахідливість, наполегливість у досягненні мети, готовність до ризику, звичайно в межах розумного. Для того щоб здійснювати такий пошук необхідно володіти усіма наведеними якостями. За Г. Стівенсоном підприємництво можливе в усіх сферах людської діяльності.

Загальна структура університету підприємницького типу представлена на рис 2.

Стосовно неї, пошук додаткових джерел фінансування в університеті може вестись у трьох основних сферах діяльності:

- освіта – за рахунок розвитку інноваційних методів навчання та модифікації змісту освіти шляхом впровадження сучасних технологій і складу навчання, що дозволять випускнику університету - незалежно від обраної спеціальності – у подальшому під час своєї трудової діяльності самостійно ставити і реалізовувати особисті проекти, пов'язані зі зміною місця і предмету праці;
- наука – завдяки генерації знань, постійної роботи над створенням нових методів досліджень та вивченням новітніх галузей знань або нових проблем в уже відомих;
- міжнародна діяльність - як фактор, що забезпечує розвиток перших двох сфер за допомогою різновидів взаємодії із зовнішнім середовищем.

Обмеження в названих сферах діяльності пов'язані з дефіцитом ресурсів: фінансових, інформаційних та людських. Ця проблема не має рішення в класичних університетах, що

перекладають її на зовнішніх контрагентів. Вона потребує серйозних перетворень в самому університеті, зміни його корпоративної культури, подолання тенденцій до ізоляції від зовнішнього середовища.

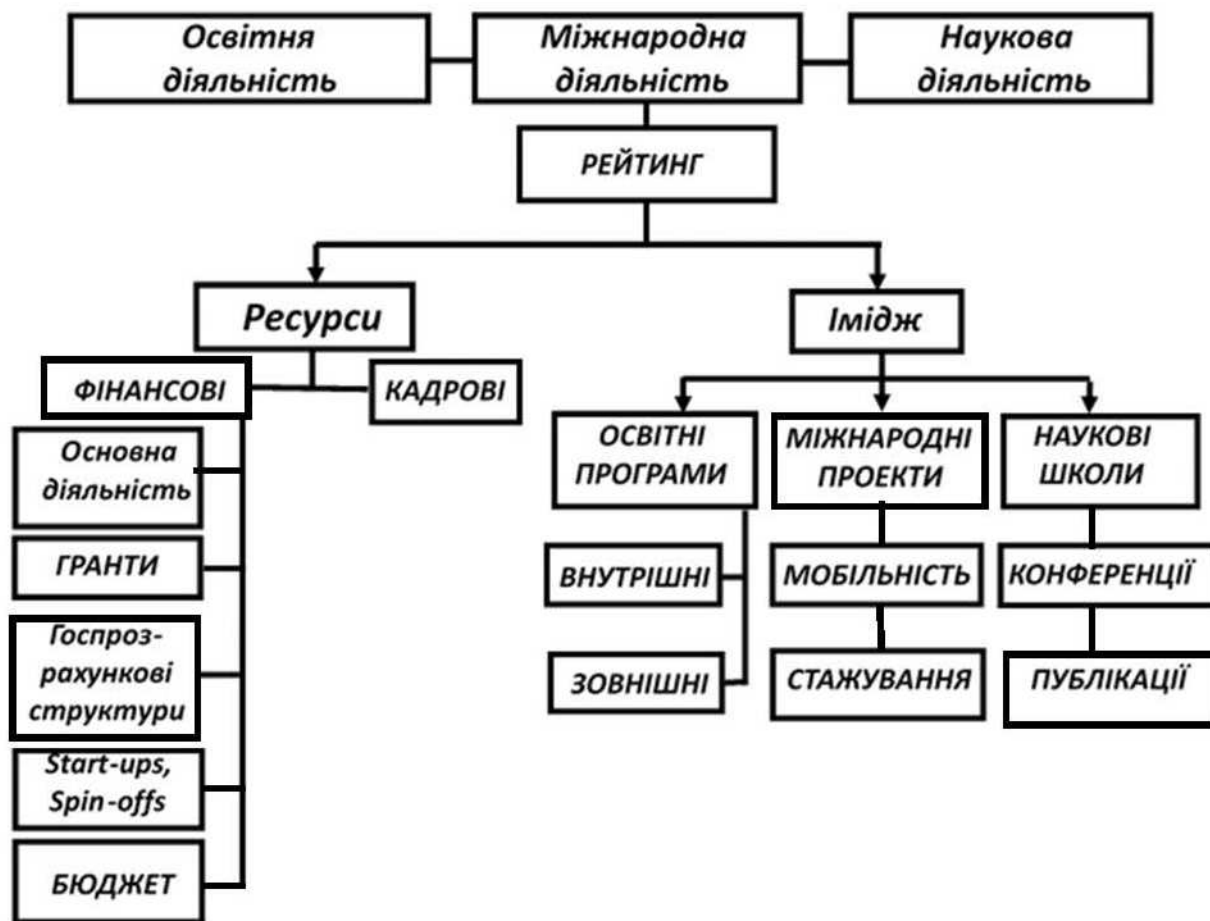

Рис.2. Структура університету підприємницького типу.

Університет, який проявляє підприємницьку активність:

- диверсифікує джерела фінансування;

Будь-який університет має три джерела доходу: бюджетне фінансування, доходи, що отримуються від основних видів діяльності (контрактні студенти, госпдоговірні наукові дослідження та ін.), доходи від інших джерел (різноманітні центри, гранти, міжнародні програми та інше).

Університет підприємницького типу постійно прагне збільшувати друге та третє джерела доходу. Такий університет функціонує за рахунок самостійного пошуку різноманітних каналів фінансування у межах правового поля.

- здійснює виробництво нових знань, освітніх продуктів та їх капіталізацію;

Університет підприємницького типу активно розвиває інновації у своїй діяльності. Для нього характерною рисою є прийняття ризиків при засвоєнні нових практик, результат яких невідомий. Він повинен постійно змінювати характер своєї діяльності, щоб у майбутньому опинитися у більш привабливому становищі.

- володіє гнучкою організаційною структурою, яка здатна швидко пристосовуватись до змін вимог суспільства та ринку;

Крім проведення основних видів діяльності та їх комерціалізації університети підприємницького типу виконують і інші, не властиві традиційним університетам, функції, які пов'язані з ліцензуванням наукових розробок, сертифікацією, сприянням створенню різних структур та бізнес компаній (спін-офф, спін-аут) та т.і.

Така практика широко розповсюджена в закордонних вузах. Так, наприклад, при Оксфордському університеті працює приблизно 300 структур з загальним бюджетом в \$4 млрд. доларів, з яких чверть належить вузу [3]. В дослідницькому парку Стендфорського університету на сьогодні представлено 150 компаній у сфері електроніки, програмного забезпечення та біотехнологій, в яких зайнято 25 тис. осіб [4].

На сьогодні основою підприємницьких вищих навчальних закладів США є приблизно 235 університетів, які представляють ядро американської системи вищої освіти, значна частина яких займають найвищі позиції у світових рейтингах.

Нові реалії сьогодення об'єктивно потребують від університетів переоцінку його концептуальних пріоритетів стратегічного розвитку, а саме суттєво підвищувати роль усіх аспектів міжнародного співробітництва в цілому та міжнародних зв'язків зокрема. Міжнародні зв'язки допомагають реформуванню усієї діяльності університету та охоплюють навчальний процес, організацію наукових досліджень, трансфер технологій, сприяють інноваційному розвитку університету, гармонізації власної системи освіти з європейською, підвищенню якості підготовки компетентних фахівців, створенню умов для посилення академічної та наукової мобільності. Розвиток міжнародної діяльності в Національному гірничому університеті спрямовано на підвищення якості освіти, його іміджу та рейтингу.

Однак, з огляду на розвиток університету підприємницького типу, основним завданням любого напрямку діяльності є забезпечення пошуку нових джерел фінансових надходжень. При цьому слід зазначити, що будь-які структурні одиниці самостійно або ж в кооперації з університетом повинні бути бюджетно спроможними. Ось як це приблизно виглядає на прикладі міжнародної служби нашого університету, структуру якої наведено на рис. 3.

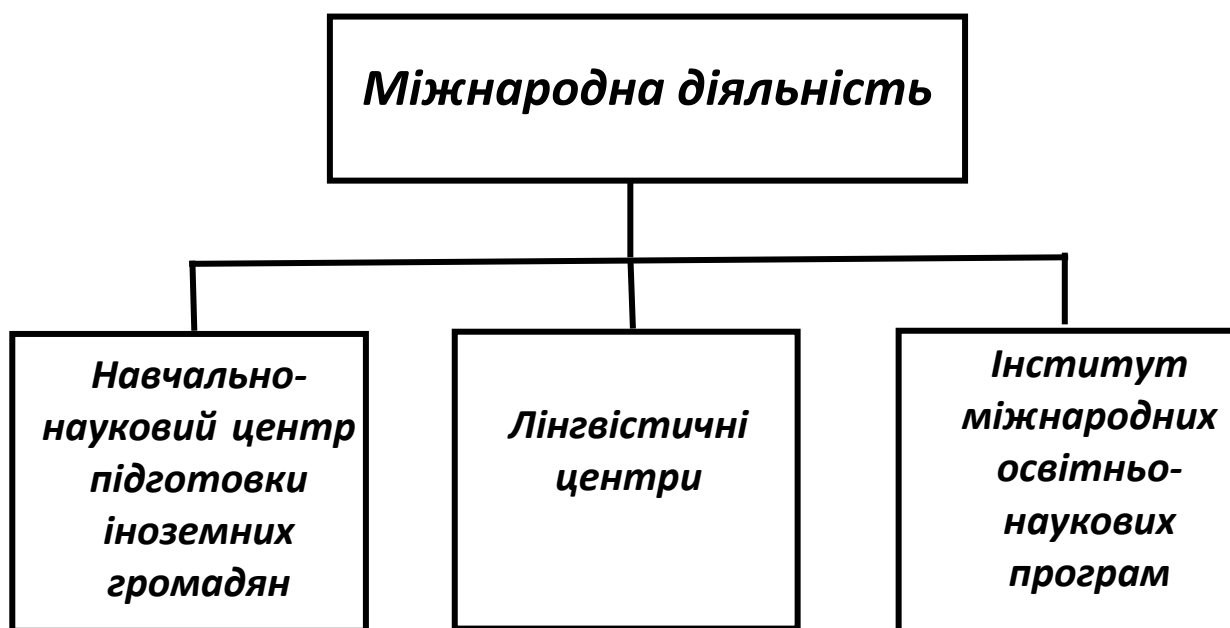

Рис. 3. Структура міжнародної діяльності Національного гірничого університету.

Економічно ефективно працює освітньо-науковий центр підготовки іноземних громадян. В цьому начальному році в НГУ навчалася 129 іноземців, які наразі додають до бюджету університету близько 5 млн. грн. щороку. Та хоча стримуючим фактором у розвитку цього напрямку на цей час є внутрішні і зовнішні державні проблеми та структурні перетворення всередині міністерства, на університетському рівні ми повинні шукати шляхи примноження чисельності іноземних студентів шляхом створення англомовних соціально привабливих магістерських програм та реструктуризації Центра підготовки іноземних студентів.

Усі лінгвістичні центри, яких в університеті вісім, є самодостатніми структурами, що приносять доходи університету. У 2016 році цей внесок склав більш ніж 3 млн. грн.

Значною проблемою діяльності таких центрів є суттєві диспропорції їх економічної

ефективності. Достатньо ефективно працюють центри польський, німецький, американський та мовної підготовки, в той час, як французький, китайський, японський потребують значного покращення своїх економічних показників.

На наш погляд це є наслідком слабкої управлінської та методичної основ, а також недостатньої матеріальної бази, низького кадрового потенціалу.

Усунення цих причин сприятиме вирішенню проблеми.

Все більш системно працює створений у 2014 році Інститут міжнародних освітньо-наукових програм, що забезпечує активну участь НГУ в міжнародних програмах та проектах, розширюючи участь студентів, аспірантів, викладачів університету в різноманітних міжнародних заходах. Інститутом на постійній основі проводяться консультації, інформаційні заходи, воркшопи, тренінги. Створено більше десяти проектних команд, що працюють над підготовкою проектних заявок при методичному супроводженні менеджерів Інституту.

Вже на сьогодні можна з упевненістю констатувати, що економічний ефект від діяльності Інституту є достатньо високим і складає більш як 8 млн. грн, з яких 800 тис. євро будуть використані на розвиток матеріальної бази НГУ.

Разом з тим поруч з певними перевагами Інституту мають місце і нагальні проблеми, які потребують вирішення.

1. Надслабка активність участі професорсько-викладацького складу в міжнародній діяльності університету. Тільки 3% співробітників активно залучені до роботи з підготовки різних грантових заявок.

2. Порівняно невелика кількість проектних заявок.

Причини:

- відсутність мотивації, що пов'язана з невизначеністю результатів виконаної роботи, невірою у можливість фінансування проектів;

- відсутність проектних ідей, вміння вписувати свої пропозиції в пріоритети міжнародних програм.

Усунення цих причин ми вбачаємо у формуванні на всіх рівнях структури університету - кафедри, факультету, інституту - активної політики розширення участі в міжнародних програмах, підтримки на кафедрах учасників таких програм, продовження програми ректора з навчання молодих викладачів англійській мові, усіякого стимулювання та підвищення мотивації участі викладачів, особливо молодих, в міжнародній діяльності.

У структурі підприємницьких університетів функціонують чисельні підрозділи, що приносять їм додаткові фінансові ресурси. У нашому університеті щодо міжнародної діяльності також передбачається створення таких нових структур, як:

- Центр європейської сертифікації продукції

- Центр академічного співробітництва з країнами Балтії

- Центр академічних програм НГУ - Вища банківська школа, Польща

Принциповим при створенні нових структур повинно стати забезпечення економічного результату від їх діяльності.

Кризові явища у житті суспільства мають і позитивні моменти. Вони надають змогу мобілізувати приховані можливості як пересічного громадянина, так і будь якої структури. Керівництво нашого університету розроблює низку заходів щодо забезпечення стабільної роботи вузу, підвищення рівня заробітної плати співробітників шляхом створення альтернативних робочих місць у нових структурах.

Список літератури

1. Образование как новый растущий сектор мировой экономики – Р. Комиза, Електроний ресурс www.komyza.com

2. Константинов Г.Н., Филонович С.Р. Что такое предпринимательский университет – Вопросы образования, НИУ «Высшая школа экономики», 2007, №1, с.49-62

3. Мелихов В.Ю. Предпринимательский университет: интеграция науки и бизнеса – Креативная экономика, 2009, №4 – с. 42-45

4. Андрюшкевич О.А., Денисова Н.М. Опыт формирования предпринимательских университетов в контексте модели «Тройной спирали» - Экономическая наука современной России, 2014, №3.